

УДК 811.111+81'373:81'276.2

К. Ю. Іграк

ЕМОЦІЙНО ЗАБАРВЛЕНІ ЕЛЕМЕНТИ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ

У статті розглядається військова термінологія як об'єкт лінгвістичного дослідження, а саме емоційно забарвлена лексика, зокрема військовий сленг. Також висвітлюються питання вживаності та доцільності досліджуваної частини військової лексики.

Ключові слова: емоційно забарвлена лексика, військова термінологія, функціонування лексики, військовий сленг.

В статье рассматривается военная терминология как объект лингвистического исследования, а именно эмоционально окрашенная лексика, в частности военный сленг. Также освещаются вопросы применимости и целесообразности исследуемой части военной лексики.

Ключевые слова: эмоционально окрашенная лексика, военная терминология, функционирование лексики, военный сленг.

The article deals with military terminology as an object of linguistic research, emotive lexis, in particular military slang. The article also highlights the issues of applicability and appropriateness of military lexis that was studied.

Key words: emotive lexis, military terminology, lexicon functioning, military slang.

Філософська концепція нашого часу постулює абсолютний пріоритет інформації над іншими складовими буття, і як наслідок цього явища вживання термінів в сучасних умовах більше не є прерогативою фахівців в тій чи іншій галузі. На думку С. В. Гріньова, “зростання числа термінів різних наук випереджає зростання числа загально-вживаних слів мови, і тому в даний час число термінів окремих наук перевищує число загально-вживаних слів”. Природно, що ця тенденція має суттєвий вплив на лінгвістичний простір засобів масової інформації. Сьогодні будь-яка газетна стаття і новинна програма міс-

тять безліч термінів із самих різних сфер: від політики і військової справи до біології та косметології [1: 56].

Військова термінологія безпосередньо пов'язана з політичними процесами будь-якого суспільства. Вся історія людства, в певній мірі, є історія воєн. В сучасних умовах, коли засоби масової інформації мають доступ до висвітлення різних політичних подій, в тому числі і військових конфліктів, військова лексика регулярно використовується політиками, журналістами, дипломатами, а також звичайними людьми. Іншими словами, сфера вживання військової термінології давно не обмежується використанням її військовими фахівцями в ході різних військових операцій і повсякденному житті армії.

Потрапляючи в інформаційне середовище, термін перестає функціонувати тільки у вузькоспеціальних контекстах. Це неминуче впливає на термінологічну суть спеціальної одиниці і спричиняє появу нових закономірностей функціонування термінів [2: 16].

Крім термінології, в англійську військову лексику включаються емоційно забарвлені слова і вирази. Загальноживана частина емоційно забарвленого шару англійської військової лексики складається зі слів і словосполучень, які використовуються для вираження певних військових понять. Наприклад, для такого поняття, як “просуватися”, є наступні емоційно забарвлені синоніми: to dash; to drive; to forge ahead; to pour; to push; to race; to roll; to spear-head; to steamroll; to surge; to sweep; to thrust і ін. [3: 179].

Лексичні одиниці, що позначають поняття “наносити удар, діяти”, використовуються метонімічно для позначення суміжної ознаки даного поняття, а саме “просуватися з боями” (зазвичай з прийменниками або іншими словами, що вказують напрямом). Наприклад, to crush (forward); to fight one's way forward; to hammer (southward); to knife (ahead); to pound (forward); to slash (slice); to strike (west). Ще кілька прикладів подібних елементів цієї частини емоційно забарвленої лексики: shoot-and-scoot missile “ракета на рухомій пусковій установці”; up-hill struggle “завзятий (важкий) бій”; pin pricks “удари на короткий час”; see-saw, ding-dong, tug of war “бої з перемінним успіхом”; Doom's Day weapon “термоядерна зброя”; cloak and dagger service “секретна служба”; silent service “підводний флот” [4: 96].

Значна частина термінів подібного роду має літературне походження. Однак зустрічаються утворення, що виникли в усному мов-

ленні. Переважна кількість слів і поєднань цього шару військової лексики має позитивне емоційне забарвлення. При утворенні такої лексики використовуються широковживані слова, які не мають відношення до воєнної термінології, і вирази, що поєднують загальновідомі військові терміни. Маловживаній частині емоційно забарвленого шару англійської військової лексики характерно наступне:

– слова і словосполучення досліджуваної частини військової лексики виникають в основному серед особового складу збройних сил англомовних країн і вживаються, як правило, тільки в збройних силах, хоча деяка кількість одиниць може розширити сферу свого вживання;

– лексика виникає і вживається як в письмовому, так і в усному мовленні. Однак переважна кількість слів і поєднань цієї частини виникає в усному мовленні і тільки фіксується в літературі, що сприяє їх закріпленню в мові;

– ця частина включає лексику різноманітного емоційного забарвлення;

– подібні слова і поєднання в різному ступені незрозумілі при вживанні поза збройних сил. Однак на відміну від деяких категорій військової лексики серед них переважають лексико-фразеологічні одиниці, які не зрозумілі або мало зрозумілі для осіб, які не пов'язані зі специфічними умовами військової справи, армії і т. д. [5: 61].

Емоційно забарвлену військову лексику можна поділити на лексику літературного походження і характеру, розмовну лексику і військовий сленг, який є специфічною частиною емоційно забарвленого шару англійської військової лексики.

З точки зору вживаності військовий сленг можна розділити на дві частини. Перша частина (порівняно нечисленна) вживається досить широко і входить як складовий елемент в просторічну лексику англійської мови (яка позначає військові поняття). Наприклад, *leatherneck* “морський піхотинець”; *brass hat* “генерал”; *GI* “солдат”; *flat top* “авіаносець”.

Друга частина (більш численна) має вузьку сферу вживання, переважно використовується збройними силами англомовних країн. Ця частина військового сленгу складається зі специфічної просторічної військової лексики. Наприклад, *loot* “лейтенант”; *in the bucket* “в трубці” (відхилення ракет в заданих межах); *slick* “неозброєний вертоліт”.

Військовий сленг відрізняється від загальнонародної просторічної лексики наступними характерними властивостями:

- використанням вузькоспеціальної військової термінології як в переносному сенсі, так і при словотворенні різного роду;
- використанням скорочень;
- запозиченням з гангстерського жаргону;
- порівняно більш інтенсивним запозиченням з іноземних мов;
- різко специфічним емоційним забарвленням (при переважанні елементів з негативною згрубілим забарвленням) [6: 118].

Крім просторічної лексики, у складі військового сленгу слід особливо виділити вульгаризми, жаргонізми декласованих елементів, що не позначають спеціальні військові поняття, але вживаються в збройних силах США і Англії більш інтенсивно, ніж в інших сферах діяльності.

Слід зупинитися на такому практичному питанні, як переклад емоційно забарвлених елементів англійської військової лексики. Мова йде не про переклад окремих слів і поєднань, узятих самі по собі, поза контекстом. Переклад окремих складових одиниць будь-якого контексту повинен проводитися з урахуванням усього комплексу змісту і мовної форми перекладного матеріалу. Важливою є загальна функціональна відповідність в певному стилістичному плані. При цьому слід пам'ятати, що одні й ті ж види мовних стилів мають різні норми в українській і англійській мовах. Наприклад, військово-публіцистичний стиль в українській мові з точки зору лексичних особливостей характерний переважанням статутних термінів і вживанням порівняно невеликої кількості емоційно забарвлених елементів української військової лексики. Розмовно-просторічний стиль мови військово-службовців в українській мові характеризується вживанням набагато більшої кількості статутних термінів, ніж в англійській мові, і значно меншою насиченістю військової просторічної лексики, елементи "грубої" лексики в українській мові зустрічаються вкрай рідко [7: 86].

Перекладач не повинен прагнути будь-що перекласти кожне слово, точно передаючи його емоційне і стилістичне забарвлення, бо кінцевий загальний якісний результат не буде відповідати з нормами даного виду (підвиду) мовного стилю в українській мові.

Загальна стилістична відповідність часто досягається заміною більшості емоційно забарвлених елементів англійської мови відповідними українськими термінами.

Передача декількох окремих англійських розмовно-просторічних слів і виразів за допомогою відповідних їм по стилю і емоційному забарвленню лексичних одиниць цілком достатня для досягнення загальної стилістичної адекватності (з точки зору передачі лексичних особливостей стилю оригіналу). Однак в тих випадках, коли певне емоційно забарвлене слово або вислів в англійському тексті виконує особливі експресивні функції, необхідно вирішувати питання і про особливий спосіб його передачі при перекладі.

Деякі слова і поєднання специфічної частини англійської військової лексики мають відповідності в українській військовій лексиці, наприклад, *civ-vie street* “громадянська служба”; *ack-ack* “зенітка”. Однак таких відповідностей дуже мало.

Ознайомлення з основними особливостями англійської військової лексики, безсумнівно, надасть вагому допомогу особам, які займаються читанням і перекладом військової літератури англійською мовою. Однак для правильного і точного розуміння і перекладу військових текстів необхідні перш за все ґрунтовні знання в області організації, озброєння і способів бойового використання збройних сил країн, які розмовляють англійською мовою.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Гринев С. В. Введение в терминоведение / МГУ, Московский пед. ун-т. — М.: Московский лицей, 1993.
2. Заботкина В. И. Новая лексика современного английского языка. — М.: Высшая школа, 1989.
3. Нелюбин Л. Л. Частотный англо-русский военный словарь-минимум. — М.: Воениздат, 2004.
4. Пасечник Г. А. Англо-русский словарь-минимум военной терминологии. — М.: Высшая школа, 1996.
5. Василенко Д. В. Словообразовательные процессы в сфере военной лексики // Сучасні проблеми та перспективи дослідження романських і германських мов і літератур: матеріали II міжвузівської коференції молодих учених. — Донецьк: ДНУ, 2004.
6. Колгушкин А. А. Лингвистика в военном деле. — М.: Воениздат, 1970.
7. Шевчук В. Н. Производные военные термины в английском языке. — М.: Воениздат, 2003.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2017